

NOVINKY ZAHRANIČNÍ KNIHOVNICKÉ LITERATURY

1. BALLARD, Angela; BLESSING, Laura. Organizational Socialization through Employee Orientations at North Carolina State University Libraries [Socializace v rámci zaměstnaneckého programu v knihovnách Státní univerzity Severní Karolíny]. *College and Research Libraries*. 2006, vol. 67, no. 3, s. 240–248. Lit. 13, 2 příl. ISSN 0010-0870.

Knihovny Státní univerzity v Severní Karolíně (NCSU – North Carolina State University, www.ncsu.edu/) vytvořily pro své zaměstnance projekt založený na teorii a výzkumu procesu socializace. Noví zaměstnanci mají možnost absolvovat čtyřtýdenní program řízený supervizorem. Náplní programu je mimo jiné např. série schůzek (konzultací) s klíčovými osobami v organizaci. Cílem projektu je zkoumat a pochopit pocity a potřeby nových zaměstnanců po nástupu do nového zaměstnání, vytvořit jim pocit fyzického i psychického bezpečí, jistoty a spokojenosti. Program se setkal s velmi příznivým ohlasem. Zaměstnanci, kteří jím prošli, ocenili především možnost lépe a rychleji se v nové organizaci aklimatizovat, pochopit vztahy a zákonitosti uvnitř ní a snáze navázat nové kontakty. Autoři docházejí k závěru, že v souvislosti s těmito procesy bude potřeba provádět studie, které by prokázaly měřitelný kladný dopad obdobných programů na poměry a celkovou situaci v knihovnách a dalších organizacích.

2. BAMBEY, Doris; JORNITZ, Sieglide. Fachportal Pädagogik – Recherche und mehr : Literatursuche im Rahmen eines fachlichen Allround-Services [Odborný portál „pedagogika“ – nejen rešerše : vyhledávání literatury v rámci jedné komplexní oborové služby]. *BuB-Journal : Forum Bibliothek und Information*. 2006, vol. 58, no. 4, s. 336–338. ISSN 0340-0301.

Na konci srpna roku 2005 vznikl odborný portál Pedagogika (Pedagogik, <http://www.fachportal-pedagogik.de>), jehož cílem je soustřeďovat a zprostředkovat odborné informace a data související s oborem. Cílovou skupinou jsou učitelé, a také sociální pracovníci a studenti. Báze dat vznikala téměř deset let za přispění mnoha partnerů, knihoven a jiných zařízení z Německa, Rakouska a Švýcarska. Nabídka portálu je široká, uživatelé mají k dispozici knihy, časopisy, sborníky, šedou literaturu, online zdroje. K hlavním vlastníkům licence patří vysoké školy. Uvažuje se o tom, že i místní knihovny si budou moci díky speciálnímu software vytvořit svoji vlastní nabídku, aby nepřišly o své klienty. Uživatelé mohou využít tzv. metavyhledávání, které umožňuje prohledávání velkého počtu nejvýznamnějších oborových databází současně. Ačkoliv je hledaný pojem zadán v němčině, budou vyhledána i data z anglických a amerických bází. Software sám zvolí nejvhodnější cizojazyčný ekvivalent, což má zabránit ztrátě informací. Snadnost vyhledávání a přístupu k informacím má pouze jeden cíl, a to přilákat uživatele, kteří při pátrání po informacích obvykle používají hlavně Google. Soupis novinek z oboru, který je součástí portálu, poskytuje pedagogům informace o projektech, institucích a statistikách. Zastřešujícím projektem (Zentrum

des Portals) je FIS Bildung Literaturdatenbank, který se realizuje v rámci projektů „infoconnex“ (<http://www.infoconnex.de>). Otevření FIS Bildung Literaturdatenbank mělo dále za cíl zachytit i ty uživatele, kteří nejsou dostatečně obeznámeni s odbornými informacemi a rešeršemi. Frekvence využití portálu by tak mohla výrazně stoupnout. Velký počet dat je možné získat bez poplatku, ale uživatelé se mohou poměrně snadno dostat i k placeným zdrojům, a to díky tzv. denním licencím. Aby bylo možné zaplnit mezery v informacích, portál nabízí možnost přihlásit publikace vědců, které podle nich v systému chybí. Relevantní literatura je přihlašována do systému pomocí zvláštního formuláře, který odpovídá knihovnickým a jiným standardům. Data, která jsou do systému takto přihlášena, jsou nejprve překontrolována, některá z formálních dat jsou převzata z OPAC Německé národní knihovny (Die Deutsche Bibliothek). Pro zajištění kvality a dalšího vývoje je vhodná spolupráce s vysokou školou médií ve Stuttgartu. V rámci této spolupráce jsou plánovány různé průzkumy (online dotazníky), jejichž cílem je zjištění názorů a preferencí uživatelů. Provozování portálu by nebylo možné bez podpory řady vědeckých institucí, jako např. Německá společnost pro výzkum (DFG) a další.

3. BING, John. The Norwegian National Library : Poised on the Threshold of the Twenty-First Century [Norská národní knihovna : nastolení rovnováhy na prahu 21. století]. *Alexandria*. 2005, vol. 17, no. 3, s. 123–131. ISSN 0955-7490.

Autor článku informuje o znovuootevření Národní knihovny Norska (National Library of Norway, <http://www.nb.no/>) ve zrekonstruované budově knihovny v Oslo. Stručně popisuje vznik a historii knihovny včetně jejího oddělení od Oslo University Library (<http://www.uio.no/>). Skladové prostory knihovny jsou nyní umístěny v oddělení Mo i Rana, zde jsou v současnosti uchovávány dokumenty v tradiční i digitální podobě. Autor vnímá Norskou národní knihovnu jako instituci stojící v popředí knihovnického dění v Norsku a zejména jako koordinátorku důležitých procesů na tomto poli. Nástup digitální éry pro takovouto národní knihovnu znamená především uvědomit si, že kultura a společnost nejsou dokumentovány pouze „konvenčními“ texty, ale také zvukem, obrazem, prostřednictvím rozhlasu, televize, divadla atd. Uchovávání i těchto typů informačních pramenů a jejich zpřístupňování širokému okruhu uživatelů je pro Národní knihovnu Norska hlavní výzvou pro 21. století.

4. BRANDORFF, Günter. Konzept gegen kulturellen und sozialen Kahlschlag : das „Kulturhus“ kommt von Skandinavien in die Niederlande [Koncepce proti kulturnímu a sociálnímu úpadku : „Kulturhus“ přichází ze Skandinávie do Nizozemska]. *BuB-Journal : Forum Bibliothek und Information*. 2006, vol. 58, no. 9, s. 633–635. II. ISSN 0340-0301.

Podstatou koncepce místního kulturního zařízení, o němž je řeč, je tzv. „Kulturhus“ pocházející ze Skandinávie. V článku je popsána nizozemská verze tohoto kulturního

domu, který má podporovat kulturní a sociální růst. Po postavení prvního domu se tento nový model rozšířil napříč celým Holandskem (<http://www.kulturhus.nl>). Poněvadž se jedná o švédsko-dánský model, zachovávají si domy označení „Kulturhus“. Koncept se snaží bojovat proti snížení počtu kulturních a sociálních zařízení, včetně zániku poboček bank, pošt, různých spolků, mateřských školek a také knihoven, což se nelíbí hlavně mladým lidem. Pro holandský model bylo nutné ten skandinávský značně rozšířit, protože k životě v malé vsi či městě patří kromě kulturních také komunální a jiné veřejné organizace, řada podnikových služeb. Spolupráce těchto organizací a centrální management jsou hlavními výchozími body koncepce. Domy jsou financovány z různých přímých a nepřímých prostředků. „Kulturhus“ jako celek má fungovat formou nadace, častým partnerem pak může být právě knihovna. Pak i ona profituje ze společného managementu (jednota při plánování a stanovování cílů, jednoznačné definování programu, efektivní vedení, společné finance, tedy i ušetření financí). Koncepce domů zahrnuje dvě hlavní složky: 1. dynamický program, založený na aktivním přístupu – nejde zde o sčítání programů jednotlivých organizací; 2. tzv. pasivní budovy, tj. atraktivní, architektonicky zajímavé budovy, kde se pracovníci i uživatelé mohou cítit dobře. Nemá se jednat o žádné paláce, ale o domy poskytující širokou nabídku. První holandský kulturní dům byl otevřen v roce 2000. Po několika úspěšných rocích přišla komunální reforma, což dům připravilo o funkci centra (výhodná poloha, sály pro hudební a divadelní představení, plynulá spolupráce organizací). Další „Kulturhus“ byl otevřen v roce 2003 a vypadá to, že jeho působení bude úspěšnější. V kulturním domě spolupracují knihovna, divadlo, hudební škola, centrum pro mládež, rozhlas, restaurace atd. Přes množství organizací se dům stále prezentuje jako jeden celek řízený dvěma manažery. Pozitivně se vyvíjí i spolupráce nad rámec regionu, např. při konání kytarového festivalu se Holanďané spojili se sousedícími Němci. Třetí „Kulturhus“ byl založen na konci roku 2005 a i zde hraje důležitou roli spolupráce a centrální management 10 partnerů a 40 pravidelných uživatelských organizací. Spolupráce se uplatňuje i v oblasti zodpovídání dotazů návštěvníků. V kulturním domě se nachází mimo jiné kavárna, „copyshop“ obsluhovaný postiženými, a také policejní stanice. V současnosti najdeme v celé zemi 7 takovýchto domů a počítá se s výstavbou deseti dalších. Každý dům je vlastně unikátem. Složení partnerů se odvíjí od potřeb uživatelů. Spolupráce s komerčními partnery je ale ještě v plenkách. Přínos projektu „Kulturhus“ je zřejmý, právě tyto domy mohou pomoci k udržení či přežití společnosti na vesnici či v menším městě.

5. BURY, Stehen. The Pre-History of The European Library : The British Library and TEL [Prehistorie projektu The European Library : British Library a TEL]. *Alexandria*. 2005, vol. 17, no. 3, s. 143–147. ISSN 0955-7490.

Příspěvek popisuje vznik a vývoj projektu TEL (The European Library, <http://www.theeuropeanlibrary.org/>). Ten vznikl z iniciativy Evropské komise a hlavním partnerem projektu se stala British Library (<http://www.bl.uk/>). Autor článku líčí mnohaleté peripetie, které předcházely vzniku finální verze projektu, popisuje vztahy mezi insti-

tucemi, které se na vzniku a rozvíjení projektu v minulosti i nyní podílely a nastiňuje souvislosti s dalšími podobnými iniciativami. Podrobně popisuje, jak rozvíjení projektu zapadá do informační politiky instituce typu British Library, jaké má Britská knihovna v tomto směru priority a jaké výhody a nevýhody může institucionální zabezpečení tohoto typu takovému projektu přinášet.

6. BÜLTMANN, Barbara. A Call for a National Digitization Strategy in the United Kingdom [Potřeba národní strategie pro digitalizaci ve Velké Británii]. *Alexandria*. 2005, vol. 17, no. 3, s. 89–96. ISSN 0955-7490.

Článek o projektech digitalizace ve Velké Británii a o výzkumu provedeném na Univerzitě v Loughborough (<http://www.lboro.ac.uk/>) během léta roku 2004. V uplynulém desetiletí vznikla ve Velké Británii řada samostatných projektů digitalizace, za všechny uveďme např. projekt plnotextové sbírky raných anglických děl EEBO, která zahrnuje přibližně 100 000 z více než 125 000 titulů (<http://eebo.chadwyck.com/home>). V celonárodním měřítku vznikla tzv. Follettova zpráva (<http://www.ukoln.ac.uk/services/papers/follett/report/>), která podpořila vznik a rozvoj několika iniciativ zaměřených na financování digitalizačních projektů. Na nich se podílely organizace jako např. Arts and Humanities Research Board (AHRB, <http://www.ahrb.ac.uk/>) nebo Joint Information Systems Committee (JISC, <http://www.jisc.ac.uk/>) a mnoho dalších. Vyšlo najevo, že neexistuje ucelená koncepce, jak by měl proces digitalizace v národním měřítku probíhat. Vzhledem k různorodosti institucí, které digitalizaci provádějí (knihovny, archivy, muzea, nakladatelství...), jež s sebou přináší také jistou nejednotnost v dodržování standardů a v používaných formátech či metodách zpracování, vyvstala potřeba vytvořit konkrétní strategické principy, jejichž respektování by mělo přispět k určité harmonizaci a integraci procesu digitalizace v celé zemi. Následně byly položeny základy národní digitalizační politiky, jejíž vytvoření a úspěšné prohlubování může být prvním stupněm k započatí rozvíjení obdobných iniciativ v mezinárodním měřítku. Protože se nepodařilo určit jedinou instituci, která by svým zaměřením a aktivitami byla schopna samostatně takovou strategii vytvořit a dále rozvíjet, jako nevhodnější se ukázala spolupráce několika institucí, jako např. již zmíněný JISC, dále CURL, RLN (Research Libraries Network), British Library, MLA (Museums, Libraries and Archives) aj. Autorka článku dále nastiňuje cíle projektu, rozebírá argumenty pro a proti jeho vzniku a podrobněji popisuje kroky, které by měly v blízké době následovat, včetně nezbytných požadavků na instituce, které se budou účastnit.

7. BÜNING, Petra; KLEIN, Brigitte. Der Kunde steht im Mittelpunkt – nicht die Routine [Zákazník stojí ve středu, nikoli na okraji]. *BuB-Journal : Forum Bibliothek und Information*. 2006, vol. 58, no. 9, s. 641–644. ISSN 0340-0301.

Finanční krize, v níž se ocitly německé knihovny a která začala zhruba před deseti lety, vyvolala snahu činit nějaká opatření. Právě zde je třeba hledat příčinu

intenzivního zaměření na problémy managementu knihoven. Nejprve bylo nutné vytvořit prostor pro tuto činnost a sehnat odborníky, kteří provedli tzv. podnikové srovnání, jehož cílem bylo (na základě zjištěných čísel) vytvořit efektivnější management. Bezpochyby lze konstatovat, že výsledky se dostavily. Po provedení analýz jednotlivé knihovny provedly určité změny s ohledem na svoje potřeby. Otázkou zůstává, zda bylo takto dosaženo cíle a zda je zvolený směr životaschopný. Čísla jsou průkazná, ale mají pro knihovnu dostatečnou vypovídací hodnotu? Stačí statistiky pro správné zvolení směru? Zvláště pak při nutnosti orientace na potřeby zákazníků? Aby si knihovny na tyto otázky mohly odpovědět, bylo nutné začít se problémem zabývat více do hloubky. V roce 2002 byla založena pracovní skupina skládající se ze 16 veřejných knihoven z oblasti Düsseldorfu a Kolína a zabývající se kvalitou managementu v knihovnách. V březnu minulého roku tento spolek obdržel certifikát ISO 9001-2000. Cílem spolku bylo vytvoření takového modelu, který by se hodil pro všechny zúčastněné instituce, což při různorodosti knihoven (převážně šlo o hledisko velikosti knihovny) nebylo vůbec jednoduché. Knihovny však při diskusích o návrzích měly možnost zjistit, že je poji řada společných zájmů a priorit. V rámci spolku vystupují jako jeden celek, což je výhodné i z hlediska financí. Činnost organizace, složení řídicích orgánů, předsedání atd. jsou upraveny stanovami. Organizace provádí dohled nad kvalitou managementu ve dvou úrovních. První úroveň je tzv. vnitřní audit. V rámci tohoto dohledu vyškolení pracovníci kontrolují, zda činnost knihovny odpovídá normě. Kontrola musí být provedena a zdokumentována alespoň 1krát do roka. Externí dohled (audit) je prováděn společnostmi vlastnicími potřebný certifikát. Certifikace trvá 3 roky. Nejprve jsou kontrolovány centrály, pak jednotlivé pobočky. Pokud některá součást knihovny při externím auditu neobstojí, nedostane certifikát. Má-li knihovna v některé oblasti dodržení normy problém, je možné využít rady specialisty, který knihovně pomůže překonat nesnáze tak, aby nový management byl životaschopný. Motto organizace zní: přizpůsobení se potřebám existující organizace, ne naopak. Dokumentace činností v knihovně by měla probíhat pouze na formulářích vyhotovených podle normy a každá knihovna by k nim měla mít bezproblémový přístup. Každý dokument by měl být k dispozici k nahlédnutí na internetu, možné je i jeho případné stažení. Díky speciálnímu software má knihovna k dispozici dokumenty, které se vztahují pouze a jen k její činnosti. Při „procesu vylepšení“ je nezbytné, aby byli všichni pracovníci motivováni k provádění změn, je nutné zohledňovat i jejich nápady a představy. Politikou všech knihoven je uvědomění si, že zákazník stojí ve středu všech činností. Knihovna se stále musí ptát, zda je s ní zákazník spokojen, a hledat taková řešení, aby byla spokojena i ona sama. Stále ještě platí, že knihovny trpí nedostatkem informací o svých zákaznících. Spolek proto zaměřil svou pozornost na systematické zjišťování požadavků uživatelů knihoven. Díky spolupráci v rámci spolku bylo možné na tomto cíli efektivně pracovat, aniž by jednotlivé knihovny byly příliš zatěžovány.

8. COURZAKIS, Irini. Der „American way of Library“ [Americká cesta po knihovnách]. *BuB-Journal : Forum Bibliothek und Information*. 2006, vol. 58, no. 11-12, s. 760–763. ISSN 0340-0301.

Článek o třítydenní pracovní cestě skupiny německých knihovníků po amerických knihovnách. Všichni účastníci se shodují, že knihovny v USA nejsou jen „pouhými“ knihovnami a že stále je čemu se učit. Cesta začala v hlavním městě a již zde bylo patrné, že knihovna v americkém pojetí je chápána jako plnohodnotná součást společnosti, tudíž i její nabídka a podoba je velmi silně ovlivňována obyvateli té či oné oblasti. Knihovna neplní jen funkci vzdělávací organizace, plní také úkoly související se sociální či pedagogickou oblastí, poskytuje celou řadu dalších služeb (databanka, internet), a to vše bezplatně. Pro zaměstnance knihoven platí nepsané pravidlo: zákazník je důležitější než kniha. Další americkou specialitu představuje tzv. „paluba důvěry“. Členové tohoto grémia jsou voleni komunou, starostou. Doba jejich služby představuje cca 5 let. Členové skupiny jsou odpovědní za knihovní politiku, diskutují o jednotlivých úkolech s vedením, které mohou jmenovat nebo naopak odvolat. Skupina „přátel knihovny“ zodpovídá za roční nákup knih, za dary a prodej vyřazených svazků. Všechny činnosti členové vykonávají bez nároku na honorář. Vývoj zdejších veřejných knihoven byl silně ovlivněn A. Carnegiem, který v roce 1860 věnoval peníze na stavbu knihoven, jeho dar činil dohromady 56 mil. dolarů! Během návštěvy hlavního města došlo také ke schůzce s ředitelem „Národní komise pro knihovny a informační vědu“, kde se debatovalo hlavně o roli knihovny v 21. století. V čase různých katastrof (teror, záplavy) je také možné knihovnu chápat jako místo pomoci. Dále skupina navštívila Kongresovou knihovnu (je přístupná bezplatně a zcela bezproblémově), kde se seznámila s řešenými projekty (např. digitalizační projekt „American Memory“). Další navštívenou knihovnou byla knihovna M. L. Kinga a Public Library. Zvláštností této knihovny je projekt s názvem „get your name in a book“, spočívající v zápisu jména toho, kdo se rozhodne věnovat knihovně alespoň 25 dolarů, do jedné nové knihy, kterou knihovna získá. Další zastávkou byla Ann Arbor District Public Library, které svým uživatelům nabízí celou řadu služeb a aktivit (společné čtení knih a následná diskuze, kurzy, bibliobusy), a která velice úzce spolupracuje s místním tiskem. Asi 75 % obyvatel tohoto univerzitního města vlastní průkaz do knihovny. Zajímavou zkušenost představovala exkurze do „School of Information“, která byla založena před 10 lety. Součástí výuky je tzv. „pokládání a zodpovídání otázek“ v místní knihovně. Měsíčně je zde položeno cca 12 mil. otázek, které jsou zodpovězeny studenty, dobrovolníky. Kontrastem ke všem dosud navštíveným zařízením byla knihovna v Detroitu. 82 % procent jeho obyvatel tvoří Afroameričané, knihovna sídlí v historické budově a její rozpočet je velmi nízký (ročně je zde půjčeno cca 1,5 mil. médií). Další cesta vedla do New Yorku. K New York Public Library patří 85 poboček a 4 výzkumné knihovny. Kromě celé řady médií nabízí mnoho komerčních databank, místa pro práci s PC, elektronické informační centrum. Zvláštností knihovny v Queensu je skutečně multikulturní nabídka, mluví se zde až 140 jazyky. Knihovna má 62 poboček, zaměstnává 1600 lidí a její roční rozpočet činí 100 mil.

dolarů. Fond knihovny 6,8 mil. médií, ročně se půjčí cca 19 mil. jednotek, což je velmi vysoké číslo i ve světovém měřítku. Zdejší dětská knihovna nabízí kromě celé řady jiných služeb také pomoc dětem při vypracovávání domácích úloh. Speciálním programem knihovny v Queunu je „New American Program“, jehož cílem je integrace imigrantů. Vznikl už v roce 1977, nabízí celou řadu kurzů pro různá etnika a je financován z rozpočtu města. Při poslední newyorské zastávce účastníci nahlédli do knihovny největšího dětského nakladatelství na světě „Scholastic“, které bylo založeno před 85 lety. Jeho knihovna především uchovává vydané tituly nakladatelství, ale provádí také řadu rešerší.

9. DIEKMANN, Michael; HENATSCH, Svenja; MÄRK-BÜRMAN, Anke. Elternabend in der Bibliothek [Rodičovský večer v knihovně]. *BuB-Journal : Forum Bibliothek und Information*. 2006, vol. 58, no. 9, s. 636–638. ISSN 0340-0301.

Popis nových metod práce s dětskými čtenáři a jejich rodiči. Předlohou a impulsem pro konání rodičovského večera v městské knihovně v Nienburgu se stal koncept tzv. „Praxisbox Lesen“. Stavebními kameny toho konceptu je 8 map, doplněných úvodní mapou. Box je výsledkem kooperace několika organizací, byl koncipován především pro učitele prvního stupně základních škol. Mapy se zabývají různými aspekty podpory četby, jako např. strategie a kultura čtení, procesy čtení, zájem o čtení, cvičení k četbě, rodiče, diagnóza. Cílem rodičovských večerů by mělo být informování rodičů o důležitosti čtení a poskytnutí návodu, jak v dětech vzbudit radost z četby. Knihovnám se tak nabízí možnost prezentovat sebe sama jako atraktivní místo pro četbu, rodiče však při této snaze zůstávají důležitými partnery. Vlastní iniciativa rodičů byla při konání večera vysoká, navrhovali i jiné alternativy, jak vzbudit zájem svých dětí. Autoři uvádějí konkrétní příklady použitých postupů: každý z rodičů u své židle nalezl citát, který souvisel s četbou (např. raději bos, než bez knihy) a který si mohl odnést domů jako upomínku. Po krátkém úvodu byli rodiče rozděleni do skupin, po 20 minutách změnili stanoviště, byly celkem tři. Za každou zastávku je odpovědný buď učitel, nebo spolupracovník z institutu pro podporu četby či vedoucí knihovny. Stanice jedna charakterizovala četbu jako potravu (cílem je navození zájmu o četbu u dětí; děti píšou na papírové talíře, které knihy jim nejvíce „chutnají“). Úkolem rodičů je uhádnout, který talíř patří k jejich dítěti). Další vtipnou variantou může být plnění regálů oblíbenými knihami. Stanice dvě poskytovala sedm nejdůležitějších rad pro rodiče, ti si pak tyto rady ve formě leporela mohli odnést domů. Rady zní: pravidelné předčítání, zjištění, co děti rády čtou, návštěva knihkupectví či knihovny, vytvoření klidného místa pro četbu, obstarání knižní podoby oblíbených filmů, zaplacení předplatného časopisu, naplánování hodin pro čtení. Stanice tři prezentovala knihovnu jako partnera při podpoře četby: Vedení knihovny informovalo rodiče o dostupných médiích, nabídkách předčítání, centrech pro žáky atd. Rodiče pak mohou své děti do knihovny přihlásit, pokud tak již neučinili. Zpětná vazba od rodičů byla pozitivní.

Práce v malých skupinkách umožňovala vedení rozhovoru, výměnu informací mezi sebou. Všichni charakterizovali večer jako zábavný a přínosný, a to i ti, kteří knihovny navštěvují již dlouhá léta, protože knihovně se povedlo ukázat se v jiném světle. Otázkou zůstává, zda jeden večer něco změní i v rodinách, kterým podpora četby nic neříká. Nebezpečí, že se takového podniku zúčastní jen rodiče, kterým blaho dětí leží na srdci, je reálné. Předcházet tomu může např. konání večerů před vstupem dětí do prvních tříd, další možnost představuje spolupráce s mateřskými školami.

10. EPP, Mary Anne. Closing the 95 Percent Gap : Library Resource Sharing for People with Print Disabilities [Odstranění 95% deficitu : sdílení knihovních zdrojů pro občany s potížemi při čtení tištěného textu]. *Library Trends*. 2006, vol 54, no. 3, s. 411–429. ISSN 0024-2594.

Pouze 5 % světové vydavatelské produkce je zpřístupněno v alternativních formátech občanům, kteří mají potíže při čtení tištěného textu. Jsou často vyloučeni z poskytování knihovních služeb nebo jsou jim poskytovány služby nižší kvality. Mají-li být různorodé potřeby těchto občanů uspokojeny, musí knihovny jít za hranice tradičních služeb, mít příslušné odborné znalosti, zlepšovat poskytování služeb v této oblasti a učit se jedna od druhé. Nejdůležitějším aspektem při vytváření vhodného prostředí pro tyto uživatele je postoj personálu. Široká informovanost o potřebách občanů s potížemi při čtení tištěného textu je důležitou oblastí, kde bude třeba podniknout řadu společných a koordinovaných akcí. V článku, který se zaměřuje hlavně na situaci ve Spojeném království, USA a Kanadě (těchto zemí se také týká většina uváděných příkladů), jsou charakterizovány příslušné zákony, které garantují rovnost přístupu postižených. Zdůrazněno, že ač se v zákonech hovoří o rovnosti přístupu k postiženým, legislativní překážky, které brání úplnému přístupu, se nedaří překonat. Výjimky pokud jde o copyright pro občany s potížemi při čtení tištěného textu jsou často formulovány velmi úzce a pouze s národní platností (jurisdikcí). Autorka soudí, že zákony o copyrightu musí být novelizovány a harmonizovány v mezinárodním měřítku tak, aby knihovnám umožňovaly vytvářet a sdílet digitální zdroje v alternativních formátech. Legislativní rámec bude muset být novelizován prostřednictvím WIPO (World Intellectual Property Organisation) tak, aby každá knihovna mohla převádět materiály z jednoho formátu do druhého a zpřístupňovat je zdravotně postiženým osobám. Řada knihoven a poskytovatelů služeb však již nyní úspěšně spolupracuje, překonávají tradiční izolaci a vytvářejí konsorcia a sítě. Jde o organizace z oblasti vzdělávání (z veřejného i soukromého sektoru), veřejné knihovny, odborné národní knihovny, knihovny financované soukromými nadacemi, charitativní instituce, organizace zaměřené na produkci specifických formátů i organizace soukromého sektoru. V článku jsou rovněž charakterizovány sítě, služby a programy pro občany s potížemi při čtení tištěného textu, a také souborné katalogy zdrojů v alternativních formátech. Velmi podrobně je pojednáno o otázce standardů, jež jsou potřebné

pro tvorbu a produkci alternativních formátů, projektování informačních služeb a služeb zaměřených na sdílení informací. Jsou také uvedeny stručné popisy některých norem z této oblasti a zmíněna vize mezinárodního konsorcia DAISY, která se týká zpracování mezinárodního standardu a strategií zaměřených na produkci, výměnu a využití digitálních zvukových knih. Jedna z kapitol je věnována poštovnímu, resp. výjimkám, pokud jde o sazby za zásilky odesílané nevidomým občanům a jimi samotnými, a také omezením, která se týkají osob, jež se starají o vzdělávání a učení těchto občanů. Je také podtržena důležitost školení a vzdělávání směrem k využívání alternativních formátů a služeb (týká se uživatelů i knihovníků) a uvedeny příklady nejdůležitějších aktivit v této oblasti. Na závěr jsou uvedena Doporučení a možná řešení. Jako příloha jsou uvedeny příklady alternativních formátů.

11. FUCHS, Beth E.; THOMSEN, Kristina M.; BIAS, Randolph G. aj. Behavioral Citation Analysis : Toward Collection Enhancement for Users [Citační analýza zaměřená na chování uživatelů : zlepšeme kvalitu sbírek pro uživatele]. *College and Research Libraries*. 2006, vol. 67, no. 4, s. 304–324. 1 příloha (dotazník). Lit. a pozn. 30, 5 tab. v textu. ISSN 0010-0870.

Stať informuje o pilotní studii, která byla zpracována za účelem zjištění, jak jsou využívány fondy výzkumného charakteru v knihovnách texaské univerzity v Austinu. Zaměřila se na citační analýzu a průzkum informačního chování posluchačů doktorandského studia, resp. na využívání zdrojů knihoven texaské univerzity doktorandy oborů stavební inženýrství a pedagogická psychologie. Výsledky této studie orientované na analýzu citací a na chování uživatelů naznačují, že knihovny texaské univerzity by měly efektivněji propagovat nejnovější informační zdroje, a také rozšířit sbírky, aby uspokojily požadavky uživatelů. Doplnění vědeckých, resp. vysokoškolských knihoven samozřejmě koresponduje s výzkumným zaměřením autorů disertací. Čtyři z pěti citovaných pramenů jsou přístupné prostřednictvím knihoven texaské univerzity. Nicméně to, jak respondenti oboru stavební inženýrství oceňují knihovny texaské univerzity jako zdroj informací vědecké literatury, naznačuje, že jsou pro ně méně relevantní, než se očekávalo. Tento průzkum by měl stimulovat knihovny texaské univerzity, aby se více angažovaly v získávání uživatelů mezi doktorandy, ať už prostřednictvím školení zaměřených na orientaci služeb, zlepšením navigace na webové stránce postgraduálního studia školy pro doktorandy, nebo vystavením dalších vzdělávacích zdrojů. Dokument obsahuje řadu tabulek, které přehledně doplňují uváděná data. Přílohou článku je dotazník (Průzkum uživatelů), který byl rozeslán frekventantům kurzů doktorandského studia a pomocí sedmistupňové škály zjišťoval míru spokojenosti s využíváním zdrojů. Dotazník se zaměřil na 6 témat: užitečnost sbírek pro výzkumnou práci, přístupnost sbírek, vliv přístupnosti zdrojů na výběr tématu pro disertační práci, procentuální vyjádření množství zdrojů, které posluchač získal v elektronické podobě, využívání MVS, užitečnost MVS pro provádění výzkumu a využívání různých typů institucí k výzkumné práci (knihovny,

kolegové, další instituce). V závěru zprávy se uvádí, že zlepšení úrovně sbírek je náročným úkolem pro knihovny, stimulovaným disproporcí mezi zvyšujícími se náklady na dokumenty, rozšířenou nabídkou informačních pramenů a omezenými finančními prostředky na akvizici.

12. GABEL, Gernot U. Ein Laboritorium der sozialwissenschaftlichen Forschung : die Bibliothek der London School of Economics [Laboratoř sociálně-vědeckého výzkumu : knihovna londýnské ekonomické školy]. *BuB-Journal : Forum Bibliothek und Information*. 2006, vol. 58, no. 5, s. 382–386. ISSN 0340-0301.

Londýnská knihovna patřící ke škole politických a ekonomických věd přesahuje hranice své působnosti. Její historie začala již v roce 1883, kdy se manželé Webbovi rozhodli zřídit nezávislý institut sociálních věd, jenž měl vyplnit mezeru v oblasti vzdělávání. Prvním krokem bylo založení soukromé vysoké školy podle amerického a francouzského vzoru, realizované jen díky sumě, kterou kdosi ve své závěti věnoval nadaci, v jejímž čele Webb stál. Na podzim roku 1895 se uskutečnily první večerní přednášky. Již na přelomu tisíciletí se škola integrovala do systému londýnské univerzity a v roce 1902 dokonce získala svoje vlastní prostory. Po první světové válce už škola měla takové renomé, že získala významné americké sponzory. V průběhu 20. století řada absolventů školy zakotvila na prestižních vládních úřadech, dokonce se stala držiteli Nobelovy ceny. Za všechny uvedme např. Johna F. Kennedyho a jeho bratra, kteří na LSE studovali v čase, kdy byl jejich otec velvyslancem v Londýně. Webbovi stojí také v pozadí vzniku místní knihovny patřící k LSE. První návrh padl na jaře roku 1896, neboť bylo zjevné, že v Anglii není dostatek kvalitní odborné literatury. Webb sám věnoval značnou sumu a počítal s tím, že knihovnu bude podporovat i v budoucnu. Projekt se nakonec mohl realizovat také díky štědré příznavkyni Charlotte Payne-Townshend. Knihovna své brány otevřela ještě v témže roce. Oficiálně byla knihovna na LSE nezávislá, tudíž přístupná i vědcům z jiných vysokých škol. V roce 1902 čítal její fond cca 10 tisíc svazků. V čítárně mohlo studovat až 48 lidí. Ačkoliv knihovna měla značně omezený rozpočet, počet knihovních jednotek stále rostl díky štědrým darům z privátní sféry. Před začátkem první světové války se počet svazků rozrostl na 70 tisíc. Po válce fond dále rostl (opět díky darům), což mělo za následek užší spojení s British Library of Political and Economic Science (BLPES), patřící k nejlepším zdrojům odborných informací v království. V polovině 20. let minulého století začala knihovna zpracovávat svůj věcný katalog, který byl ve 4 svazcích publikován na přelomu let 1931/32. Spolu s tzv. dodatečným katalogem se stal základní pomůckou pro vědecké knihovny v oblasti sociálních věd na celém světě. V roce 1933 byla zahájena stavba nové budovy, jež disponovala i sálem pro katalogy (prvním v Anglii). Po 2. světové válce došlo k útlumu, škola i se svými sbírkami byla přemístěna do Cambridge. Když se situace stabilizovala, došlo díky iniciativě BLPES k rozšíření knižního

profilu, jehož následkem se každoročně 20 tisíc svazků převáželo do skladu mimo Londýn. V polovině 60. let došla situace tak daleko, že si na neúnosnou situaci začali stěžovat nejen pracovníci, ale i uživatelé. Díky podpoře ze všech stran, komerční i nekomerční, mohla být v roce 1978 zahájena stavba nové budovy. Přes štědré dary byl rozpočet pro stavbu nedostatečný, což mělo za následek jen částečnou realizaci (4. podlaží nebylo postaveno). Rozšířeno bylo oddělení volného výběru (pro 1 mil. svazků) a také počet míst v čítárnách (cca 1550 míst). Po dalších 20 letech došlo k renovaci prostor. Znovuotevření se konalo v roce 2001. Provedené změny se ukazují jako šťastné. Atrium je zakryto skleněnou kopulí. Architekti na střechy instalovali sluneční reflektory, zajišťující dostatečné osvětlení prostor. V nových prostorách mají návštěvníci k užití 500 počítačů. Roční přírůstek monografií činí cca 20 tisíc jednotek a asi 10 tisíc časopisů. Bez nadsázky lze říci, že tato knihovna je v oblasti vědy unikátem s vysokým renomé.

13. GROSSGARTEN, Astrid. Katalogsysteme mit Inhaltsverzeichnissen angereichert [Katalogy obohacené o věcné zpracování]. *BuB-Journal : Forum Bibliothek und Information*. 2006, vol. 58, no. 10, s. 664–666. ISSN 0340-0301.

Vědecká knihovna v Kolíně zahájila v roce 2005 projekt, v jehož rámci mělo být během pěti měsíců naskenováno více 180 tis. knih spolu s obsahovou informací (s věcným zpracováním), které následně měly být zpřístupněny v různých katalozích jako plné texty. Šlo o první projekt svého druhu. Realizací se zabývali pracovníci vysokoškolského knihovního centra spolkových zemí Nordrhein-Westfalen (hbz). Projekt by nemohl být uskutečněn bez řady sponzorů a bez spolupráce s několika knihovnami, především s Univerzitní a městskou knihovnou v Kolíně (USB Köln) a Ústřední knihovnou pro medicínu (ZB MED). První zmíněná knihovna má díky bohatosti svých sbírek zákaznicky i mimo univerzitní a regionální prostředí. ZB MED je druhou největší odbornou zdravotnickou knihovnou na světě. Vědecká relevance dokumentů byla posuzována s ohledem na to, že např. do souborného katalogu hbz proudí data z 246 knihoven. V rámci projektu bylo naskenováno cca 720 tis. stránek odborných dokumentů, asi 240 tis. z oblasti medicíny a 480 tis. ze sociálních věd a hospodářství. V průměru šlo o 7 tis. zpracovaných stránek denně. Projekt nemohl probíhat při běžném provozu, proto byl nalezen poskytovatel služeb, který celý úkol realizoval za určitých podmínek. Dohodnuto bylo např., že zúčastněné knihovny poskytnou firmě svoji síť, pracovní prostory, a také možnost přístupu k volnému výběru; firma poskytne veškeré technické vybavení, hbz v případě potřeby konfiguruje svůj server s firemním atd. Přednost projektu spočívá především ve zvýšení efektivnosti práce uživatelů při zpracování rešerší, ve zvýšení počtu výpůjček. Pozitiva projektu jsou nesporná, proto se již na jeho konci chystala jeho další fáze.

14. GRUHLE, Cornelia. Wertvolles Kulturgut schützen : Notfallplanung in der Geographischen Zentralbibliothek in Leipzig [Ochrana cenných kulturních statků : krizové plánování v Ústřední geografické knihovně v Lipsku]. *Bub-Journal : Forum Bibliothek und Information*. 2006, vol. 58, no. 5, s. 378–382. Il., pozn. a lit. 11. ISSN 0340-0301.

Události minulých let ukázaly, že knihovny nejsou dostatečně chráněny proti přírodním katastrofám a velkým požárům. Stoletá voda, která zasáhla Německo v létě 2002, vyburcovala odbornou veřejnost k akci. Ústřední geografická knihovna v Lipsku patří k prvním vlaštovkám na tomto poli. Myšlenka krizového plánu této knihovny se zrodila na začátku roku 2005 jako téma diplomové práce, vypracovávané dlouholetou pomocnou silou této knihovny. Vlastní realizaci plánu lze rozdělit do několika částí. Ústřední geografická knihovna patří s téměř 200 tisíci svazky k největší specializované knihovně v Německu. Od roku 1995 sídlí v jedné budově kancelářského komplexu, který není bohužel nijak přizpůsoben potřebám knihovny. Na začátku bylo nutné prostudovat řadu studií a příspěvků (mimo jiné i stávající krizový plán), dále bylo nezbytné poznat budovu ze stavebního hlediska (např. lokalizace vodovodních potrubí či klimatizační techniky), následovalo definování potřeb knihovny, stanovení priorit, sestavení pracovního týmu. Z provedené rešerše vyplynulo, že v regionu existuje pouze jeden aktuální krizový plán pro knihovnu či archiv. V souvislosti s úmyslem vytvoření takové plánu pro Ústřední geografickou knihovnu bylo osloveno mnoho úřadů a vládních organizací, bohužel bez valného výsledku. Nakonec došlo k efektivní spolupráci s kulturním úřadem města Lipska. Analýza nebezpečí je rozdělena do dvou bodů, a sice na preventivní opatření a definování stávajících nebezpečí (z nich vyplývající možné škody), a na detailní „vyšetření“ instituce z vnějšku i zevnitř. Potenciálním nebezpečím se pak rozumí požár, voda, ale také vandalismus, nedbalost, vliv prostředí atd. Při analýze byla odhalena celá řada nedostatků, jako např. chybějící označení hasicích přístrojů, vodních hydrantů, nedostatečný počet hlásičů požárů, nedostupné únikové cesty, dále pak nedostatečná ochrana dokumentů proti slunečnímu záření, neprověřená vodovodní potrubí atd. Skupina pracující na vytvoření nouzového plánu prošla mnoha školeními. Školeni byli také pracovníci knihovny. Je nutné zdůraznit, že i oni se mohli aktivně podílet na tvorbě a realizaci projektu. Seznam priorit byl mnohokrát přetvářen a doplňován, zohledněno bylo mnoho kritérií. Výsledkem je hrubý přehled fondů a jejich priorit z hlediska možných ztrát. Plán pro případ nouze má smysl jen tehdy, pokud je schopen reagovat na změny a je pravidelně aktualizován, což do značné míry závisí na množství finančních prostředků. Např. pro Ústřední geografickou knihovnu, vzhledem k velkému množství map a atlasů v jejích fondech, se podařilo pořídit speciální sací papír, chránící dokumenty před poškozením. Některé návrhy byly již v knihovně provedeny, jiné na svou realizaci čekají, neboť se jedná o dlouhodobý a náročný proces.

15. HAAGER, Michael. Hiebe ins dickicht des Urheberrechts : praktische Tipps zum Umgang mit GEMA, VG-Wort und Co. [„Nářez“ v houřtině autorského práva]. *BuB-Journal : Forum Bibliothek und Information*. 2006, vol. 58, no. 10, s. 703–704. ISSN 0340-0301.

M. Haager, knihovník i právník (působí též jako advokát) zaměřil pozornost na autorské právo v souvislosti se zvukovými knihami a nahrávkami rozhlasových her na CD a na uplatnění těchto autorských děl v knihovnách. Navázal na příspěvek Jörgena Weinreicha z Městské knihovny v Bayreuthu zveřejněný ve stejném čísle BuB (viz záznam č. 30 v této rubrice – pozn. red.). Zmíněný text byl kriticky zaměřen na byrokratické postupy v souvislosti se získáváním potřebných licencí za účelem užití zvukových knih a prezentace rozhlasových her v rámci tzv. Salonu v Bayreuthu. Vzhledem k tomu, že kritika J. Weinreicha, vycházející z problémů vzniklých při získávání souhlasu k užití zmíněných zvukových dokumentů na kulturní akce pořádané tamní knihovnou, vyvolala značnou odezvu u knihovníků a knihovnických sdružení a spolků, rozhodl se autor některé otázky vysvětlit. Na začátku upozornil na vývoj autorského práva v Německu od r. 1965. Především došlo k výrazným změnám v ochraně autorských práv např. k počítačovým programům a dalším dílům z oblasti duševních produktů. Jde např. o fotografie (živé užití) význačných zpěváků a hudebních skupin, které jsou převedeny na MP3 a jsou k dispozici pouze v digitální podobě. To se týká i biografií slavných spisovatelů, různých druhů kuchařek atd. Je možné pokračovat oblastí zhotovování digitálních kopií oblíbených hudebních nahrávek atd. Tuto právní oblast výrazně ovlivňuje i právní linie EU uplatňovaná pro informační společnost. Dnes jde o zdánlivou džungli, těžké hledání správné cesty, jak se dostat k licencím. Přesto však jde při dobré orientaci v právních předpisech o poměrně jednoduchou záležitost. Jako příklad autor článku vybral spisovatele Ericha Kästnera a jeho román „Fabian“. Toto literární dílo je v souladu s autorským zákonem dosud chráněno autorským právem až do 31. 12. 2044 (tehdy uplyne 70 let od úmrtí E. Kästnera). Do té doby je veškeré nakládání s tímto dílem (vydávání, využívání, přepracování – převedení do zvukové nebo zvukově obrazové podoby) podřízeno autorskému právu. K užívání tohoto díla je nutné získat potřebnou licenci. Další zpracování původního díla, ať již ve zvukové nebo zvukově-obrazové podobě, způsobuje, že přibývá subjektů – nositelů autorských práv k tomuto dílu (např. režisér u zvukové nahrávky Kästnerova díla, ale i scénárista). Jde-li o rozhlasovou hru, kde je zúčastněna i hudba, přidává se hudební skladatel, a také další vydavatelský subjekt. Další oblast se týká pravomocí jednotlivých kolektivních správců, jejich oprávnění vybírat poplatky, za jakých okolností, a také v jaké výši. S tím souvisí udělení licence (licencí) dílo užit. Autor díla může přenést svá majetková práva na nakladatelství nebo na kolektivního správce VG. Takže souhlas k užití díla někdy nemůže udělit jediný subjekt. V případě užití zvukové nahrávky hry na CD, např. v rámci zmíněné akce Salon, je uplatněn § 21 německého autorského zákona. Pro veřejnou reprodukci tohoto díla je nutné nahlásit dle znění zákona užití příslušných zvukových nahrávek správci GEMA a uhradit stanovený tarif za

užití tohoto díla, tím je tato povinnost splněna. U VG jsou povinnosti stanovené na základě uplatnění autorských práv a spadají pod kontrolu příslušných úřadů – patentového úřadu a úřadu zabývajícím se ochrannými známkami. Všechny potřebné tarify jsou k nalezení na webových stránkách zmíněných kolektivních správců. M. Haager se kriticky vyjádřil k částce, kterou vyměřil subjekt ve výši 80 euro za třímínutový zvukový příspěvek využitý pro Salon. Autor ji považuje za nadhodnocenou, avšak vzhledem k tomu, že nešlo o veřejnoprávního vysílatele, ale o soukromé rádio, je možné v tomto hledat vysvětlení.

16. HEPBURN, Peter; FISCELLA, Joan B. Constructing Descriptive Records for an Art Image Database [Vytváření popisných záznamů pro databázi reprodukováných obrazů : co nám říkají statistiky jejich využívání?]. *College and Research Libraries*. 2006, vol 67, no. 4, s. 334–353. Lit. a pozn. 29, 7 tab. v textu. ISSN 0010-0870.

Studie srovnává tři soubory vzorků záznamů odebraných z databáze AMICO (Art Museum Image Consortium) za účelem zkoumání možných faktorů ovlivňujících vyhledávání reprodukováných obrazů. Autoři zjistili, že u reprodukcí prací známých umělců je vykazován vyšší počet dotazů, resp. tyto reprodukce jsou mnohem častěji vyhledávány. U prací relativně neznámých nebo anonymních umělců bylo zjištěno, že pokud doprovodné záznamy obsahují výrazně vyšší procento informací, je pravděpodobné, že i počet dotazů, resp. vyhledávání bude vyšší. Zjišťování využití statistik pro budování databáze AMICO naznačuje, že je z nich možno vyvodit závěry pro strukturu záznamů v databázi reprodukcí obrazů, které by mohly ovlivnit popis objektů, jež mají být digitalizovány. Navíc autoři studie navrhnou modely pro další šetření s důsledky pro digitalizaci, která je prováděna na základě spolupráce několika organizací. Prestiž tvůrce je rozhodující pro vyhledávání reprodukcí obrazů ve vzorku. Statistické šetření následně prokázalo, že tento trend je signifikantní. Vzhledem k tomu, že využití vzorků vychází z reprodukcí obrazů a nikoliv tvůrců, nepřekvapuje, že uživatelé mohou projevovat větší zájem o jeden nebo další konkrétní obrazy umělce. Rozhodnutí o tom, která díla mají být digitalizována, nezávisí nutně na umělcově věhlasu. Instituce mohou také klást důraz na díla neznámých umělců, aby uspokojily místní potřeby nebo ilustrovaly přednosti lokální sbírky. U těchto případů průzkum naznačuje, že jsou-li popisy širší a „bohatší“, mohou mít pozitivní vliv na vyhledávání obrazů, resp. jejich reprodukcí. Autoři zjistili korelaci mezi záznamy, přinášejícími jedinečná a specifická data, a počtem dotazů, resp. vyhledávání. Autoři dále přihlíželi spíše než k pouhému počtu slov v záznamech ke zkoumání toho, co nazvali „bohatostí jazyka“. Zjistili také potenciálně významný trend v používání osobních jmen, názvů určitých zeměpisných lokalit a dat a konstatují, že to vše může přispět ke zlepšení vyhledávání obrazů. To, co mohly záznamy ve vzorcích ukázat, má své hranice. V důsledku toho zůstávají některé faktory neodhaleny. Srovnání záznamů přispívajících institucí by mohlo naznačit, jak se praxe v uplatňování katalogizačních

standardů AMICO liší a zda se liší v jednotlivých institucích. Srovnávání záznamů o četných dílech jednoho umělce by mohlo potvrdit nebo zpochybnit korelaci mezi počtem slov a vyhledáváním. Konečně studium záznamů o transakcích a potřebách uživatelů by mohlo poskytnout informaci o tom, jak se uživatelé pohybují (jak jsou navigováni) po webové stránce a z jakého důvodu (vědecká práce, zadání či úkol ze školy, zájem). Tato zkoumání mohou odhalit faktory, které mohou hrát roli při vytváření databáze.

17. HERNON, Peter; ROSSITER, Nancy. Emotional Intelligence : Which Traits Are Most Prized? [Emocionální inteligence: které vlastnosti se nejvíce cení?]. *College and Research Libraries*. 2006, vol. 67, no. 3, s. 260–275. Lit. a pozn. 35, tab. 5. ISSN:0010-0870.

Schopnost zastávat vedoucí pozici a úspěšně vést může být definována mimo jiné ve smyslu emocionální inteligence. Podle řady studií může být emocionální inteligence (EI) získávána a prohlubována v jakémkoli věku; obecně lze říci, že s věkem EI narůstá. Avšak specifická schopnost vést založená na EI nepřichází sama od sebe jen na základě životních zkušeností. Vedoucí pracovníci musejí být k rozvíjení vlastní EI správně motivováni, informováni a podporováni okolím. Vedoucí postavení předpokládá schopnost řídit či ovlivňovat zaměstnance tak, aby byli ochotni a schopni rozvíjet společné hodnoty, vize a očekávání a zvyšovat efektivitu fungování organizace. Pokud osoba v takovém postavení není schopna ovlivňovat ostatní, ostatní ji nebudou následovat a pokud ji nenásledují, pak tato osoba není vůdcem. Autoři článku provedli podrobnou analýzu vlastností, kterými by osoba ve vedoucím postavení měla disponovat. Rozdělili tyto vlastnosti do 5 kategorií EI, přičemž do každé kategorie spadá až několik desítek vlastností. Kategorie jsou následující: sebeuvědomění, autoregulace, motivace, empatie, sociální dovednosti. Respondenti výzkumu měli v každé kategorii vybrat 5 vlastností, které považují u osoby ve vedoucí pozici za nejdůležitější. Cílem studie bylo zmapovat právě tyto vlastnosti a výsledek studie předložit k dispozici stávajícím či potenciálním vedoucím pracovníkům (zejména ředitelům knihoven), aby mohli na rozvíjení právě těchto vlastností v budoucnu intenzivně pracovat.

18. HORMIA-POUTANEN, Kristiina; XENIDOU-DERVOU, Claudine; KUPRYTE, Rima aj. Consortia in Europe : Describing the Various Solutions through Four Country Examples [Konsorcia v Evropě : Popis různých řešení na příkladech ze čtyř různých zemí]. *Library Trends*. 2006, vol. 54, no. 3, s. 359–381. ISSN 0024-2594.

Článek popisuje a rozebírá modely konsorcií, jež se v Evropě vyskytují. Důraz se klade na ta konsorcia, která podporují získávání a zpřístupňování elektronických informačních zdrojů ve společnosti. Příklady ze čtyř zemí (Finsko, Řecko, Rusko,

Spojené království) přinášejí různorodá řešení a principy, jež jsou v konsorciální organizaci práce uplatňovány. Jsou zde rozebírány výsledky a dopady konsorciálních aktivit na činnost členských knihoven. Velká pozornost je v článku věnována regionálním resp. mezinárodním iniciativám. Modely vybrané jako příklady konsorciální spolupráce zahrnují jak typ plně centralizované organizace práce společenství, tak řešení založená na decentralizaci. Aktivity národních konsorcií v oblasti zajišťování a zpřístupňování zdrojů, jež je možno získat pouze na základě licencí, jsou v uvedených čtyřech zemích podporovány státem. Struktura financování těchto konsorcií je však v každé zemi jiná. V Řecku přispívá kromě státu k jejich financování Evropská unie, zatímco v Rusku kromě státu přispívá také Open Society Fund a zbytek tvoří členské poplatky. Při srovnávání výdajů spojených s aktivitami konsorcií jsou zřejmé rozdíly, jež jsou způsobeny různými faktory. Strategie přidělování státních prostředků na hrazení licencí má velký vliv zvláště na výzkum a vzdělávání. Ve většině zemí však není hrazení licencí podporováno centrálně. Běžnější je, že se podporuje digitalizace kulturního dědictví. V Rusku, Řecku a Spojeném království je státní podpora přidělována pouze v rámci určitého časového intervalu (na základě časově omezených projektů), v Řecku je např. zajištěno přidělení státní dotace na zpřístupňování elektronických zdrojů do roku 2009 a personál je placen z finančních prostředků projektů; ve Finsku jde zase o podporu permanentní, z níž jsou z části hrazeny licence a všechny výdaje, jež se týkají národního portálu a personálního zajištění. Zkušenosti z Finska ukazují, že permanentní financování je rozhodující pro realizaci programu a dosažení žádoucích výsledků v kratším časovém horizontu. Mít stálý personál se ukazuje být nezbytným předpokladem pro realizaci inovací v oblasti služeb a pracovních postupů. Všechny uváděné příklady kladou důraz na přístup k licencovaným zdrojům, ale doplňováním fondů ostatními informačními zdroji se konsorcia zabývají také. Získávání přístupu k licencovaným zdrojům, resp. řešení finančních otázek s tím spojených, není však jedinou službou, kterou konsorcia poskytují. Mnohá konsorcia se zabývají vývojem metod usnadnění přístupu k informacím. Jsou uvedeny příklady z Řecka, Ruska a Finska. Autoři příspěvku byli rovněž požádáni o uvedení základních problémů, které by měly být v budoucnosti řešeny. Jako priority uvedli zavedení nových obchodních modelů (které umožní konsorciím efektivně rozvrhnout finanční prostředky na licence), rozvoj rentability (poskytovatelé finančních prostředků mají zájem na jejich efektivním využití), hodnocení využívání zdrojů a chování uživatelů, a také řešení legislativních otázek spojených s archivací elektronických zdrojů. Jsou rovněž uvedeny modely, které byly inspirativní pro dosavadní vývoj v Evropě v této oblasti.

19. HOWORKA, Boleslav. „Prawo o szkolnictwie wyższym“ o bibliotekach i bibliotekarzach [Právo o vysokých školách a knihovnách a knihovnicích]. *Bibliotekarz*. 2007, no. 3, s. 2–6. ISSN 0208-4333.

Přední polský odborník na legislativu knihovnictví věnuje pozornost stavu knihoven vysokých škol právně regulovaném zákonem č. 164 ze 17. října 2005. Zákonná úprava z roku 2005 ve znění čl. 88, odst. 1 stanovuje, že vysokoškolské zařízení má povinnost vytvořit strukturu oddělení v knihovnicko-informačním systému, odst. 2, že základy vysokoškolského knihovnicko-informačního systému vytváří knihovna, odst. 3, že organizaci a funkci knihovnicko-informačního systému vysoké školy a zásady jeho využívání osobami, které nejsou zaměstnanci knihovny ani doktorandy či studenti, stanoví příslušný statut. Autor upozorňuje na nedostatky ve znění zákona, které se týkají zaměstnanců knihoven. Především nebyly přesně právně definovány termíny hlavní knihovna vysoké školy a poskytování služeb vysokoškolské knihovny uživatelům. Nadále platí, že mnohé problémy nejsou v zákoně jednoznačně řešeny: např. funkce, zařazení pracovníků knihovny do zaměstnaneckého systému vysokých škol, právo publikovat diplomovou práci samotným jejím autorem-studentem vysoké školy. Předpokládá se tedy, že tyto otázky nadále bude regulovat statut knihovny. Autor dále podrobně analyzuje funkci knihoven, jejich povinnosti stanovené v rámci speciálních zákonných norem, např. autorského zákona aj. Upozorňuje na znění čl. 88 týkajícího se knihovní rady jako poradního orgánu děkana příslušné fakulty vysoké školy, a také práva ředitele knihovny být řádným členem této rady. Stranou nezůstává ani právo zaměstnanců knihovny na speciální dobu dovolené, zařazení knihovníků s vysokoškolským vzděláním a dosažením titulu magistr do kategorie pedagogických pracovníků vysoké školy. V případě nedodržení těchto právních hledisek mají příslušné subjekty - knihovníci právo dovolat se svého práva u příslušné soudní instance. Dle názoru autora příspěvku nová právní úprava funkce vysokoškolských knihoven zproblematizovala postavení a funkci především hlavní knihovny vysokých škol v Polsku (viz čl. 84, odst. 1 tohoto zákona, který stanovil kompetence orgánů – senátu a ministerstva školství – zaměřené na organizační jednotky vysokých škol, na jejich zřizování, transformaci, případně zrušení).

20. JONES, Yvonne D. Oversized and Underused : Size Matters in Academic Libraries [Velké a málo využívané : otázky velkých formátů knih ve vysokoškolských knihovnách]. *College and Research Libraries*. 2006, vol. 67, no. 4, s. 325–333. 1 příl. Lit 5, 7 schémat v textu. ISSN 0010-0870.

Článek informuje o výsledcích průzkumu zaměřeného na sbírky knih velkých formátů prováděného formou dotazníku rozeslaného respondentům prostřednictvím e-mailu. Dotazník byl rozeslán 50 prestižním vysokým školám svobodných umění resp. vysokoškolským knihovnám uvedeným v US News and World Report, byl prováděn během dubna 2005, obsahoval 5 otázek zaměřených na to, zda se knihy velkých formátů půjčují a jak se půjčují ve srovnání s ostatními fondy knihovny, jak

je sbírka velká, kde jsou sbírky těchto knih umístěny a stavěny a jak jsou využívány. Poslední otázka byla spíše žádostí o obecný komentář týkající se dílčích fondů nadměrných formátů knih. Počáteční návratnost dotazníků byla 58 %, později se zvýšila na 74 %. Obdržené odpovědi ukazují, že knihy velkých formátů stále působí zvláštní problémy personálu, který rozhoduje o jejich optimálním umístění v zájmu lepšího využití. Dílčí fondy knih velkých formátů tvoří malé procento celkové velikosti fondu, většinou jsou to cca 2 %. Většina knihoven uchovává dokumenty velkých formátů ve zvláštním úplně odděleném prostoru (47 %), podle nejnovější nejběžněji využívané strategie se dokumenty tohoto typu umísťují ve zvláštním prostoru na totéž podlaží, kde se běžně půjčuje fond téže tematické, resp. klasifikační skupiny. Data o výpůjčkách sbírek knih velkých formátů nevykazují žádný zjevný rozdíl v půjčování, který by byl způsoben strategií použitou při stavění knih. Knihy velkých formátů se půjčují významně méně ve srovnání s knihovními jednotkami „hlavního“ fondu. Avšak několik knihoven prokázalo pravý opak: proporcionálně vyšší procento výpůjček u knih velkých formátů. Celkový výsledek nižšího počtu výpůjček publikací velkých formátů knih je očekávané zjištění, ale je zajímavé poznamenat, že stupeň redukce je docela malý (střední rozdíl 3 % ve výpůjčkách). Ačkoliv může jít o spekulaci, poněvadž nejsou k dispozici žádná historická data týkající se tohoto tématu, menší rozdíl, než se očekávalo, může být výsledkem změny chování uživatelů při prohlížení a vyhledávání dokumentů. Zpráva je doplněna schémata a grafy, jež ilustrují interpretovaná fakta a v příloze je uveden text zmíněného dotazníku.

21. JORDAN-BONIN, Eva. Verbindliche Standards für moderne Schulbibliotheken : erfolgreiches Public-Private-Partnership-Projekt in Frankfurt am Main [Závazné standardy pro moderní knihovny : projekt s využitím principu partnerství veřejného a soukromého sektoru ve Frankfurtu nad Mohanem]. *BuB-Journal* : Forum Bibliothek und Information. 2006, vol. 58, no. 9, s. 639–640. ISSN 0340-0301.

Město Frankfurt nad Mohanem se už 33 let angažuje v oblasti podpory školních knihoven. Stále více škol využívá pomoci pracovníků městské knihovny. Od roku 2000 se počet školních knihoven zvýšil na 64, což představuje nárůst o 65 %. Stále však chybí závazné standardy pro zřizování moderních školních knihoven. Příčinou absence standardů může být chybějící zákonná podpora. Šanci, jak tuto situaci změnit, představuje využití principu „Public-Private-Partnership“ – partnerství veřejného a soukromého sektoru (PPP), díky němuž ve Frankfurtu vzniká od roku 2005 závazný dvouúrovňový katalog pro výstavbu školních knihoven (požadavky pro veřejnou soutěž. V posledních letech bylo ve Frankfurtu modernizováno mnoho škol, ve městě dochází k asanacím, které představují také možnost pro integraci knihoven. Pod pojmem PPP se dnes rozumí dlouhodobá závazná řízená spolupráce mezi veřejným a soukromým sektorem, včetně podělení se o rizika a efektivní využití zdrojů. V rámci PPP není snadné prosadit určitou představu,

je spíše šancí, jak vybrat pro realizaci svých představ tu správnou osobu. Školní knihovny jsou v projektu jen jedním prvkem z mnoha. Spolupracovníci projektu vítají samozřejmě účast své instituce na diskuzích ke stanovení standardů. Stanoveno bylo např., že na jednoho žáka musí být k dispozici ve fondu alespoň 10 jednotek, plocha musí činit 30 m² na 1000 jednotek (max. 300 m²), přístup k internetu min. pro 1 % žáků, max. 8 míst atd. Samozřejmě nestačí stanovit pouze množstevní kritéria, nedílnou součástí je i stanovení kvalitativních kritérií, které se odvíjejí od velikosti knihoven (jde o kritéria týkající se vybavení, stanovení funkcí, pravidel pro stěhování). Někdy je nutné hledat kompromisy. Často je slyšet, že papír je shovívavý, ale praxe ve školních knihovnách je jiná, stanovené standardy jsou prý málo smysluplné. Odborníci však trvají na tom, že zajištění kvality má velký význam pro efektivní dosažení cílů, protože ve výsledku šetří peníze a brání zániku knihovny. Ač se ozývají i kritické hlasy, tvůrci projektu jsou spokojeni. Ostatně i z negativních názorů lze vylézt něco pozitivního.

22. KELLERMANN, Anita; WAWRA, Steffen. Loungen Sie schon oder besuchen Sie noch Zeitungslesesäle? : die Library@Lounge an der Universitätsbibliothek Passau [Už „lenošíte“ nebo stále navštěvujete jen čítárnu? : Library@Lounge v Univerzitní knihovně Pasov]. *BuB-Journal : Forum Bibliothek und Information*. 2006, vol. 58, no. 5, s. 359–362. ISSN 0340-0301.

U našich německých sousedů vzniká nový trend, který vyvolal značný rozruch. Na všech možných místech rostou jako houby po dešti tzv. místnosti pro lenošení. Co hledat v pozadí? Jde snad o nový způsob, jak se co nejvíce přizpůsobit klientům, o nový způsob jejich vnímání? Doba je stále modernější a rychlejší a je nutné s ní držet krok. Klasické čítárny už nevyhovují potřebám jejich uživatelů. Centrální univerzitní knihovna v Pasově si tuto skutečnost dobře uvědomuje, proto začala podporovat vznik tzv. studentské knihovny. V pozadí celé proměny stojí vzrůstající nároky nejen na fond a počet míst v čítárnách, ale i na spokojenost zákazníků a na jejich potřeby. Knihovna by se měla stále rozvíjet, neustále přicházet s něčím novým. Stávající knihovna v knihovně (máme na mysli čítárnu) se tak proměňuje v tzv. Library@Lounge. Strategie je ukryta již v názvu. V těchto místnostech budou mít zákazníci ty nejlepší pracovní podmínky, vše bude na vysoké úrovni, která pro běžný den není standardní. Nabízí se celá řada možností, např. práce ve skupinách, výměna nápadů, čtení beletrie či novin (tvořících potřebný protipól k odborné vědecké literatuře). Vlastně můžeme s nadsázkou říct, že návštěva takovéto místnosti je obchodním obědem (s notebookem a vším ostatním). Na koncepci Library@Lounge se podílela řada osob z univerzity, studentské sítě, stavebního úřadu. Nakonec byla realizována takto: po vstupu do místnosti narazíme na barový stůl, kde můžeme něco malého sníst či se něčeho napít nebo si jen tak popovídat. Studenti tak nejsou nuceni opustit místnost, když se chtějí osvěžit. Centrem Library@Lounge je prostor určený pro četbu a relaxaci. Regály s časopisy jsou uspořádány přehledně a uspořádaně. Pomyslné hradby představují květiny.

V prostorách určených pro ty, kteří si chtějí jen tak popovídat, si mohou návštěvníci připojit svoje laptopy a vyřizovat elektronickou poštu. Projekt nezapomíná ani na ty, kteří potřebují klid a soukromí. Naproti hlavnímu vchodu je umístěn kožený gauč, který vybízí k spočinutí. Nachází se zde také jeviště pro prezentace a projekční plocha. A proč právě Library@Lounge? Vyšší kvalita vyžaduje též jiné, atraktivnější označení. Funkce Library@Lounge navíc vysoce přesahuje rámec běžné čítárny. Právě v „lenošárně“ najdeme nespočet pobídek ke kariévnímu rozvoji. Model Library@Lounge by mohl být inspirací i pro další veřejné odborné knihovny, jež jsou součástí kulturní sítě. Vznik Library@Lounge se stal impulsem pro uspořádání noci v knihovně. Autoři kladou řečnickou otázku: Buďme upřímní, kdybyste měli strávit noc v knihovně, zvolili byste obyčejnou čítárnu nebo její inovovaný model? Budoucnost prý patří (podle odborníků) právě Library@Lounge.

23. KOHL, David F.; SANVILLE, Tom. More Bang for the Buck : Increasing the Effectiveness of Library Expenditures Through Cooperation [Nečekaný přísun peněz : spolupráce jako nástroj zvyšování efektivity vynakládání finančních prostředků v knihovnách]. *Library Trends*. 2006, vol. 54, no. 3, s. 394–410. ISSN 0024-2594.

Článek se zabývá možnostmi řešení neuspokojivé situace ve vysokoškolských knihovnách v USA, která souvisí s omezováním finančních prostředků na činnost vysokoškolských knihoven; upozorňuje na konsorcia, která poskytují příklady, jak přistupovat ke zvýšení efektivity vynakládání finančních prostředků. Autoři se pak soustřeďují na konsorcium vysokoškolských knihoven OhioLink, které se zaměřuje na spolupráci ve čtyřech oblastech: sdílení tištěných publikací, uchovávání tištěných materiálů, poskytování elektronického přístupu k odborné literatuře a uchovávání resp. skladování elektronických verzí speciálních sbírek (publikace fakult nebo univerzitní projekty) prostřednictvím konsorciálního depozitáře. Zdůrazňují také, že knihovny konsorcia OhioLink dramaticky zvýšily dostupnost zdrojů a současně zlepšily poměr mezi vynaloženými finančními prostředky a využitím služeb, a to především zásluhou konsorciální organizace práce kombinované s adekvátní digitální technologií. V rámci konsorcia se podařilo radikálně aktualizovat knihovní fond každé ze zúčastněných institucí, významně snížit náklady na MVS a zrychlit vyřizování požadavků na výpůjčky. Byla vyvinuta celá řada postupů a nástrojů spolupráce a knihovny experimentují s koordinovaným doplňováním, aby došlo k omezení duplicit a celkovému zkvalitnění sbírek. OhioLink ve spolupráci s firmou Innovative Interfaces, Inc. vyvinulo výpůjční modul, jenž umožňuje kterémukoliv uživateli vyhledat a zjistit výpůjční status určitého zdroje v reálném čase a požadovat materiály z kterékoli knihovny konsorcia. Velmi obsáhlá část článku je věnována rozšiřování přístupu k článkům v odborných časopisech. Je zde charakterizován konsorciální model Big Deal jako nástroj podstatného zlepšení kupní síly konsorcia a jeho členských knihoven. OhioLink a další konsorcia pokračují v rozvíjení modelů nákupu periodik, jež by podstatně ovlivnily rozpočty na doplňování fondů a umož-

nyly přístup k celému univerzu odborných časopisů. S využitím možnosti rozložit náklady na provoz a vývoj mezi četné knihovny minimalizuje konsorcium OhioLink duplicitní úsilí, poskytuje služby, jichž mohou využívat všichni členové konsorcia a vytváří společná zařízení pracující na principu elektronického depozitáře, resp. digitální knihovny, jako je např. Electronic Journal Centre nebo institucionální depozitář známý jako Digital Media Center. Na žádost děkanů fakult zajišťujících magisterské a doktorandské studium ve státě Ohio zřídilo konsorcium OhioLink Elektronické středisko diplomových a disertačních prací (Electronic Thesis and Dissertations Center). V článku se také upozorňuje na sbírku krátkých videoklipů rodilých mluvčích Foreign Language Digital Video a na sbírku historických a archivních materiálů dodávaných fakultami nebo knihovnami. Autoři upozorňují na sbírky digitálních zdrojů z oblasti sociálních věd, přírodních věd, umění a architektury. V závěru se konstatuje, že nenadále rostoucí počet konsorcií a stále dokonalejší automatizace nabízejí knihovnám vynikající příležitosti nejen rozšiřovat své poslání, jež spočívá ve zpřístupňování světových zdrojů z oblasti vědy, ale také jej naplňovat rentabilním způsobem.

24. LÜCKE, Brigit. Lezte Hoffnung Bildungsauftrag [Poslední naděje – smlouva o vzdělání]. *BuB-Journal : Forum Bibliothek und Information*. 2006, vol. 58, no. 11-12, s. 768–770. ISSN 0340-0301.

Městská knihovna ve Warendorfu je klasickou knihovnou, která svou činnost musí podřizovat množství peněz z rozpočtu. Už šest let bojuje o svou existenci a vlivem doby (díky nástupu nových technologií) se stávají otázky typu: Kde stojí veřejná knihovna? Jakou cestou by měla kráčet? stále palčivější. V rámci workshopu na téma knihovna budoucnosti byl v letech 2000-2001 vyvinut první koncept zaměřený na práci s dětmi, mládeží a rodiči v oblasti vzdělání. Cíl byl smělý, do roku 2006 měla každá třetí třída ve všech vesničkách a městech alespoň jednou ročně navštívit knihovnu. K projektu se přihlásilo vedle městské knihovny 11 škol z 16 možných. Každá škola zaměstnala jednoho učitele pro jednu pracovní skupinu. Spolupráce probíhala na bázi výměny informací mezi těmito učiteli a vedením knihovny. Plodem této spolupráce pak byl vznik školního webového portálu. Politici hovoří o vysokých nárocích na vzdělání, o schopnostech žáků, které musí být zlepšeny, o nutnosti zvýšit počet kvalifikovaných osob. Naopak souvislost mezi sociálním původem a kvalitou vzdělání by měla mizet. Na tomto místě je třeba podotknout, že němečtí žáci nemají horší možnosti než jejich vrstevníci z jiných zemí, chybu je potřeba hledat ve školském systému. Řešením může být spolupráce mezi jednotlivými subjekty, kvalitní využití veškerého potenciálu, kapacit. Na regionální úrovni může být příkladem právě výše zmíněný projekt. Předpokladem úspěchu je jednoznačné definování formy spolupráce, co bude její náplní, kdo bude mít jaké kompetence atd. Součástí výuky podle předem dohodnutých pravidel je i návštěva knihovny. Návštěvu knihovny lze pojmout různě, výhodou jsou předem zpracované doprovodné materiály. Pravidelná návštěva knihovny pak

může vést k tomu, že knihovna bude uznána jako partner ve vzdělávání všemi stranami. Knihovna tak může na sebe lépe upozornit a získat tak různé výhody, a to i finanční. Dále může převzít nepopulární roli učitele jako propagátora četby. Knihovna je na tuto přesvědčovací taktiku lépe vybavena, může na děti či mládež působit skrytě, nenásilně. Samozřejmě knihovny mají možnost volby, nemusí se etablovat, ale pak budou pod velkým tlakem. Neboť kompetence a nároky na školní knihovny se stále zvyšují, a ty se tak rázem můžou stát konkurentem veřejných knihoven. Bylo by lepší, aby byly partnery, spojenci. Žáci, kteří prošli (i když jen zkrácenou verzí) projektu, rádi čtou i ve volném čase a knihovna se dokázala integrovat do jejich způsobu života. Žáci pak knihovnu dokážou správně využívat, nejen při získávání podrobnějších informací pro referát či domácí úlohu; obracejí se na knihovníka i s problémy, které se školou nesouvisí. V budoucnosti může být právě tento druh spolupráce záchranou. Otázkou není, zda buď ano nebo ne, otázka zní, zda knihovna chce pasivně čekat nebo aktivně bojovat o život.

25. MELENTIEVA, Julia Petrovna. Das Bibliothekswesen in Russland : aktueller Zustand und Entwicklungstendenzen : ein Überblick [Knihovnictví v Rusku : aktuální stav a tendence vývoje – přehled]. *Bibliothek : Forschung und Praxis*. 2006, vol. 30, no. 1, s. 20–43. Lit. 30. ISSN 0341-4183.

Kdo chce hodnotit ruské knihovnictví pouze podle oficiálních čísel, musí dojít k závěru, že všechno je perfektní, ale na druhý pohled už stav není tak růžový. Popisovaný úsek knihovnictví v Rusku autorka rozděluje do dvou základních etap: od roku 1985 do roku 1990, dále pak od roku 1995 do současnosti. V začátcích druhé etapy se ruské knihovnictví potýkalo s mnoha změnami a problémy. Počty knihoven byly drasticky zredukovány, nové typy knihoven vznikaly, změnil se také nároky na funkci knihoven, význam priorit pro vedení knihoven byl také jiný. Zásadně se změnil rozsah a struktura fondů knihoven. Přes počáteční potíže související s výše uvedenými změnami se nakonec díky pomoci mnoha finančních dotací podařilo knihovny vybavovat počítači s přístupem na internet. Podle statistik tvoří ruský knihovní systém 150 000 knihoven různých typů a zaměření. Na špičce statistiky logicky stojí veřejné knihovny. Důležitou roli hrají i dvě národní knihovny. Systém je poměrně složitý, kromě dětských a školních knihoven, knihoven pro mládež, vesnických knihoven, zdravotnických knihoven, sítě knihoven pro nevidomé, církevních knihoven, knihoven nekomerčních organizací existují v Rusku také vojenské knihovny a hudební knihovny. Ke každému jednotlivému typu knihovny autorka uvádí podrobnější informace a statistická data, vývojové trendy. Co se týká řízení knihovnictví v Rusku, lze ho rozdělit do čtyř úrovní: první z nich představuje vláda, druhou vedení ruské federace, třetí vedení měst a obcí, poslední vlastní správa knihoven. Knihovny pracují na principu decentralizace, principu institucionálního partnerství atd. Důležitou roli hrají ve vývoji knihovnického a informačního oboru různé společenské organizace. První demokratický spolek pracovníků knihoven vznikl v květnu 1989, tzv. „Petěrburská knihovnická

společnost“, jejíž členové se aktivně podílejí i na práci IFLA. Ve stejném roce vznikla také „Moskevská knihovnická asociace“. V Rusku se každoročně koná celá řada mezinárodních konferencí. Podrobněji jsou zmíněny jen ty nejdůležitější: konference „Eva“ se koná již od roku 1990 v různých zemích, první moskevská se konala v roce 1998. Konference Krimea (či Crimea – podle místa konání na Krymu) se poprvé konala v roce 1993. Během posledních 10 let se této konferenci zúčastnilo asi 10 tis. delegátů z 50 zemí světa. Vysoké renomé mají i konference nazvané „Knihověda“, „Kniha a civilizace“ či „Informační kultura osobnosti“. Počátky knihovnického vzdělání v Rusku spadají do začátku 20. století. V roce 1913 byly na univerzitě otevřeny první knihovnické kurzy v rozsahu 72 hodin. O 17 let později byla otevřena první vysoká odborná škola. V roce 1960 prošel celý školský systém reformou. Dnes je v Ruské federaci cca 40 specializovaných vysokých škol, chce-li se někdo stát specialistou v oboru knihovnictví, je nutné studovat 5 let. Do konce roku 1940 bylo obhájeno na 40 disertačních prací. Od roku 2001 do roku 2004 statistiky zaznamenaly stejné číslo. Autorka poskytuje adresy a kontakty nejdůležitějších odborných novin a časopisů a vydavatelství. Poslední část článku je věnována problémům současného knihovnictví. Při jejich řešení je nutné vycházet z nejdůležitějšího normativního dokumentu, a sice ze zákona o knihovnictví z roku 1994. Trvalý problém představuje nedostatečná počítačová vybavenost knihoven. Např. jen 2 % vesnických knihoven mají k dispozici počítače, 0,6 % z nich má přístup na internet. Další nemalý problém odborníci vidí v zachování a uchování fondů knihoven. Z těchto důvodů jsou v jednotlivých městech zřizována centra, která se specializují na digitalizaci a konzervaci vzácných dokumentů. Nemalé nesnáze způsobuje špatná přístupnost k informacím, zastaralost knižního fondu, nedostatečný počet nové relevantní literatury. Věčným strašákem je nedostatek financí na důležité projekty a na vzdělávání knihovníků. Dnešní hektická a supertechická společnost na ně klade velmi vysoké požadavky, nutnost orientace v oboru, sledování novinek a trendů je podmínkou práce. V tomto směru se pak nabízí jako jedno z řešení spolupráce jednotlivých knihoven a jejich pracovníků.

26. NILGES, Chip. The Online Computer Library Center's Open WorldCat Program [Open WorldCat program OCLC]. *Library Trends*. 2006, vol. 54, no. 3, s. 430–447. ISSN 0024-2594.

Článek přináší velmi podrobnou informaci o projektu nazvaném Open WorldCat Program OCLC (OWC). V úvodu charakterizuje program jako jednu z cest, jejichž cílem je integrace přístupu ke sbírkám knihoven a jejich službám pro obrovské množství uživatelů WWW. WorldCat je možno charakterizovat jako celosvětový souborný katalog, který je společně vytvářen a udržován více než 9 000 institucemi, obsahuje více než 60 milionů online záznamů, což představuje více než 1 miliardu položek uchovávaných členskými institucemi, a je tudíž nejuplněnější databází svého druhu. V kapitole zaměřené na historii projektu se zdůrazňuje, že projekt OWC

vznikl na základě strategického plánu OCLC, který již v roce 2000 předpokládal, že partneři budou využívat rozšířených vyhledávacích a navigačních služeb jako součásti obohaceného přístupu k informacím. V kapitole nazvané „Research“ se podrobně pojednává o průzkumu realizovaném mezi vysokoškolskými studenty, který prokázal, že většina z nich začíná zpracovávání jakéhokoliv úkolu využitím vyhledávacích nástrojů. Důležitost WWW jako vyhledávacího nástroje potvrdily podle autora i další průzkumy. Kromě průzkumu mezi vysokoškolskými studenty podniklo OCLC řadu marketingových průzkumů odhadu relevance koncepce OWC pro knihovny, kterým OCLC slouží. Dá se říci, že myšlenka se setkala s podporou a důležitá doporučení nakonec ovlivnila vývoj této služby. OCLC uzavřelo dohody s řadou dodavatelů publikací zpracovávaných na principu webu a také se společností Google o možnosti poskytnutí přístupu k řadě záznamů OWC prostřednictvím odkazů ke službě „najdi v knihovně“. Společnost Google podepsala v roce 2003 dohodu o zkušebním provozu této služby v jeho hlavním rejstříku. Ukazuje se, že partnerství mezi Google, členskými knihovnami OCLC, Yahoo! a samotným OCLC má pozitivní výsledky. Kapitola „Jak pracuje Open WorldCat“ se zabývá popisem mechanismu provozu této služby, popisem služeb pro uživatele, knihovny i partnery konsorcia, možnostmi přístupu do OWC, možnostmi vyhledávacích nástrojů, a také informuje o zkušenostech uživatelů. V závěru autor článku konstatuje, že Open World Cat Program je pouze začátkem komplexnějšího úsilí. Očekává se, že v roce 2007 se model dále rozvine. Plánuje se vytvoření Otevřeného rejstříku URL a brány, která umožní přesměrovat rešeršéry, kteří vyhledávají na webu, na příslušné dekodéry programu OpenURL. Dalšími výzvami pro budoucnost jsou například kategorizace a klasifikace webových stran. Je zde také zdůrazněno, že WorldCat se musí postupně vyvíjet od jednoduše, monolitické databáze k bázi, která bude kombinovat vertikální a paralelní vyhledávání a webové služby distribuované jak soukromými, tak veřejnými sítěmi. Autor také soudí, že je dnes těžké říci, kam nás současné chápání programu zavede, ale je lehké pochopit, že je nutno vydat se cestou stálého rozšiřování možností zpřístupňování a zlepšování metod lokalizace zdroje, mají-li se uspokojit potřeby institucí spolupracujících na programu a jejich uživatelů.

27. NISONGER, Thomas E.; DAVIS, Charles H. The Perception of Library and Information Science Journals by LIS Education Deans and ARL Library Directors : a Replication of the Kohl-Davis Study [Vnímání časopisů z oboru knihovnictví a informační vědy z pohledu odborníků : replikace Kohl-Davisovy studie]. *College and Research Libraries*. 2005, vol. 66, no. 4, s. 341–377. Lit. a pozn. 59. ISSN 0010-0870.

Analýza kolektivního názoru vybraných expertů, prováděná nejčastěji formou percepční studie, je velmi častou metodou užívanou k hodnocení časopisů nebo též vzdělávacích programů. Během léta 2003 proběhlo hodnocení 71 časopisů z oboru knihovnictví a informační vědy, a to jako replikace tzv. Kohl-Davisovy studie

vytvořené v roce 1985. V roli respondentů byla skupina odborníků složená z děkanů vzdělávacích programů, které mají akreditaci ALA (<http://www.ala.org/ala/education/accredprograms/accreditedprograms.htm>) a z ředitelů členských knihoven ARL (<http://www.arl.org/arl/membership/members.shtml>). Tito odborníci měli za úkol ohodnotit předložené časopisy na stupnici od jedné do pěti. Výsledky studie jsou podrobně rozepsány v několika tabulkách (hodnoceno z různých hledisek) a doplněny komentářem. Porovnání těchto výsledků s výsledky studie z roku 1985 ukázala, že zejména ze strany ředitelů knihoven je vnímání vědeckých časopisů obdobné jako před více než 20 lety, to znamená, že časopisy, které byly v osmdesátých letech považovány za nejprestižnější, si svou pozici víceméně udržely. Hierarchie výsledků se u obou skupin respondentů však dosti významně liší.

28. PENNY, Nigel. An Approach to Strategic Planning and Strategy Management at National Libraries [Cesta ke strategickému řízení a plánování v národních knihovnách]. *Alexandria*. 2005, vol. 17, no. 3, s. 149–156. ISSN 0955-7490.

Národní knihovny jsou tváří v tvář novým možnostem v oblasti přístupu k informacím, které umožňuje internet, nuceny přehodnotit způsob obsluhování svých uživatelů. Historická role národních knihoven čelí výzvě ze strany tradičních uživatelů i uživatelů nového typu. Je třeba počítat s tím, že pro ně bude v blízké budoucnosti stále samozřejmější rychlý přístup k informacím z domova i zaměstnání. Navíc, vlády po celém světě jsou pod velkým finančním tlakem a vyžadují jasnou odezvu a prokazatelné využití dotací v knihovnách, které financují. Paralelní nárůst informací v digitální podobě s sebou přináší výzvu pro radikálnější změnu politiky budování sbírek. Autor příspěvku se domnívá, že národní knihovny jsou a do budoucna stále více budou nuceny vytvářet směrnice, které berou v potaz toto měnící se prostředí. Navrhuje také vytvoření efektivního systému strategického plánování, který by usnadnil orientaci v informacích a sbírkách. Autor dále popisuje, jak by mohla tvorba a implementace takové strategie probíhat v praxi.

29. SCHMIDT, Krista D.; SENNYEY, Pongracz; CARSTENS, Timtohy V. New Roles for a Changing Environment : Implications of Open Acces for Libraries [Nové postavení v měnícím se prostředí : důsledky otevřeného přístupu pro knihovny]. *College and Research Libraries*. 2005, vol. 66, no. 5, s. 407–416. Lit. a pozn. 16. ISSN 0010-0870.

Článek-studie zkoumá pravděpodobné důsledky otevřeného přístupu k dokumentům. Pro potřeby této studie je otevřený přístup definován jako zcela volný a neomezený přístup uživatelů k vědeckým publikacím přes WWW, a to za účelem jejich čtení, kopírování, stahování a distribuce. Autoři předkládají tři možné scénáře takového volného přístupu. Jako nejefektivnější a nejpravděpodobněji realizovatelný se jeví tzv. smíšený přístup (Mixed Open Access, MOA), který v následujících letech

umožní pohodlnou koexistenci zcela volného přístupu a tradičního modelu přístupu k dokumentům. Například časopisy z oblasti humanitních a společenských věd jsou jen velmi mírně zpoplatňovány, a jsou tudíž schopny konkurovat otevřenému modelu z finanční perspektivy. Důsledky pro knihovny a jejich organizaci jsou významné. Paradigma komunikace ve vědě bylo doposud založeno na tištěných zdrojích. Se zpřístupněním volně přístupných publikací se strategie knihoven musí nutně změnit. Autoři se zamýšlejí nad příležitostmi a výzvami, které tyto nutné změny přinášejí.

30. WEINREICH, Jörg. Hörsalon versinkt im Paragrafen-dschungel [Salon zvukových nahrávek her se potápí v džungli paragrafů]. *Bub-Journal : Forum Bibliothek und Information*. 2006, vol. 58, no. 10, s. 699–702. ISSN 0340-0301.

Problematika autorských práv v knihovnách Německa (viz též záznam č. 15 – pozn. red). Knihovník z Městské knihovny v Bayreuthu Jörg Weinreich poukázal na paradoxní situaci, která nastala v době, kdy se on a jeho kolegové rozhodli (podzim 2005) uspořádat kulturní program, tzv. Salon zvukové knihy. Rozhodnutí uspořádat tuto akci bylo do značné míry průkopnické. Ovšem tehdy pořadatelé netušili, jaké je čekají problémy kvůli autorským právům. Nejprve se objevila potřeba jednat s kolektivním správcem GEMA (Gesellschaft für musikalische Aufführungs- und mechanische Vervielfältigungsrechte – obdoba OSA v ČR), postupně s dalšími kolektivními správci autorských práv (VG Wort – Verwertungsgesellschaft Wort, GVL – Gesellschaft zur Verwertung von Leistungsschutzrechten). Pořadatelé postupně požádali všechny zmíněné subjekty o udělení licence k autorským dílům, které chtěli při akci užít. Možnost užití jednotlivých děl se značně zproblematizovala, především kvůli kompetencím příslušných autorskoprávních správců, platbám za užití díla a jejich výši. Zpočátku pořadatelé zjistili, že poplatky GEMA se hradí formou inkasa prostřednictvím GVL. Též zjistili, že výše poplatků pro neziskovou organizaci, městskou knihovnu, představuje 10,15 euro za reprodukci zmíněných autorských děl. Vyžádané informace z právního oddělení DBV (Deutsche Bibliothek Verband) tvrdily, že pro neziskové instituce nejsou přístup a užití díla zpoplatněno. Ovšem povinnost získat povolení dílo užít spadá pod pravomoc VG Wort. Pořadatelé se pak nově dozvěděli, že veřejné vystoupení, kde se užívá zvukových nebo zvukově-obrazových dokumentů, nespadá pod pravomoc VG Wort. V lednu 2006 se objevovala protikladná tvrzení, že pro neziskové organizace platí udělení bezplatné licence pro užívání „zvukových knih“ (nahrávek rozhlasových her na CD). Ovšem v případě, že je v této nahrávce uplatněna hudba, musí být příslušné poplatky poukázány na účet GEMA. V případě použití čteného textu, nahraného na CD, musí právo užít toto dílo udělit přímo nositel těchto práv (autor, autoři aj.). Nastaly problémy s užitím rozhlasové hry „Reise im Mondlicht“, vzniklé na základě knihy Antala Szerba a vydané nakladatelstvím HörVerlag. Autorská práva k této hře však získal partner nakladatelství Südwestfunk (SWR), který měl právo dílo reprodukovat, ale zároveň se objevil další subjekt, dosud neznámý, s autorskými

právy k zmíněnému dílu. Tento nositel autorských práv však nebyl zastoupen GEMou. Kalvárie pokračovala v následujících měsících. Přibývalo subjektů, které museli pořadatelé Salonu oslovit a zahájit s nimi jednání. Nakonec se přece jen podařilo v městské knihovně tuto akci uskutečnit v březnu 2006 (pro 15 účastníků). Přípravy dalšího Salonu přinesly nové autorskoprávní problémy: informace o tom, že pořadatelé kulturní akce se zvukovými hrami (nahrávkami dramatických děl) uhradí autorským správcům poplatky ve výši 108,70 euro v případě, že se akce zúčastní méně než 200 osob, se podstatně lišily od částek uváděných na obchodním listu VG Wort, kde bylo uvedeno 18,40 euro. Ovšem ještě bylo nutné uhradit poplatek za DHP. Přesto se podařilo v Bayreuthu realizovat v létě 2006 další Salon s tematikou věnovanou fotbalu v souvislosti se zahájením mistrovství světa v této sportovní disciplíně v SNR. Další Salon se připravuje, snad proběhne již bez problémů a s větším zájmem veřejnosti.

31. WESTBROOK, Lynn. Virtual Reference Training : The Second generation [Školení virtuálních referenčních služeb : druhá generace]. *College and Research Libraries*. 2006, vol. 67, no. 3, s. 249–259. Lit. a pozn. 58. ISSN 0010-0870.

Případová studie se zabývá minulou i plánovanou náplní virtuálních školení pro pracovníky referenčních služeb v knihovnách. S nárůstem poznatků a v rámci zefektivňování služeb uživatelům je podle autorky nutno dosáhnout rovnováhy mezi třemi úrovněmi vědění: techné, epistéme a fronésis, tzn. mezi duševními schopnostmi, exaktními znalostmi a praktickým uplatněním těchto znalostí. Pokud mají pracovníci referenčních služeb v budoucnu komunikovat s uživateli také virtuálně, měli by mít možnost vstřebat nejnovější poznatky z oblasti psychologie, vzdělávání a také poznatky o interakci člověk-stroj. Těchto zkušeností může pak informační pracovník využít při jakékoli komunikaci s uživatelem, příkladem budiž služba „Ptejte se knihovny“. Autorka podrobně popisuje proces takovéto komunikace s uživatelem v jednotlivých fázích „rozhovoru“, od navázání rozhovoru, přes zadání informačního požadavku uživatelem, přijetí a zpracování požadavku pracovníkem a formulaci odpovědi až po finální smysluplnou formulaci odpovědi a ukončení komunikace. Kromě praktického popisu jednotlivých kroků jsou tyto v rámci studie nazírány také v kontextu psychologicko-vzdělávacím. Samotné školení personálu i jeho pozdější využití v praktickém kontaktu s uživatelem by mělo splňovat požadavky na kvalitu, předpokládá jistou angažovanost ze strany účastníků školení, snahu o pochopení a schopnost něčemu sebe i uživatele naučit.